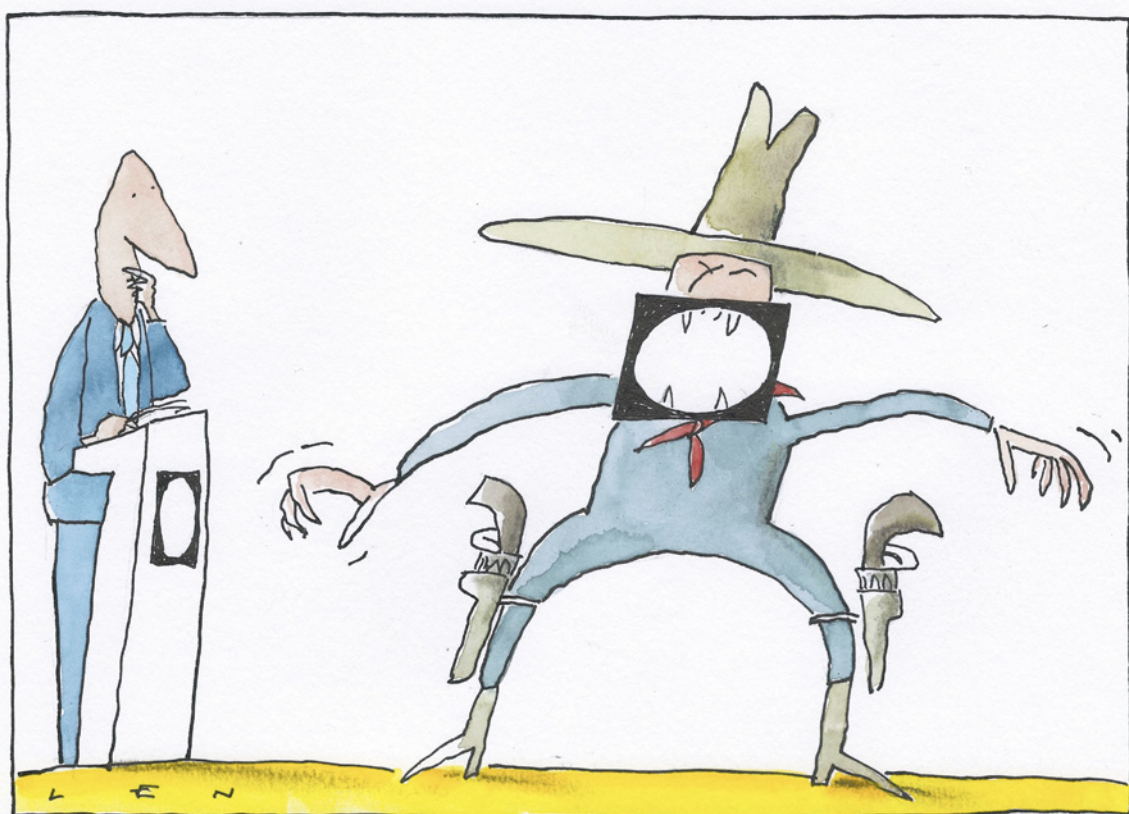

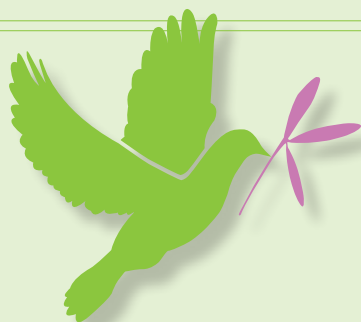
Vredesspiraal

Kwartaalmagazine van de vereniging Kerk en Vrede

Met onder meer in dit nummer:

- Len Munnik:
actievoeren
met cartoons
- Hoe omgaan met
complotdenkers
in vredesbeweging
- Pauselijke *Fratelli Tutti*:
utopie of reëel
toekomstperspectief?

In dit nummer

- 3 Mark Akkerman**
Complotdenken en de vredesbeweging
- 6 Prof. dr. Peter Ben Smit**
De vrede van Christus
- 7 Rob van Essen**
Column: Een daadkrachtig woord
- 8 Sieuwert Haverhoek**
Fratelli Tutti: een utopie?
- 10 Kathleen Ferrier**
Hongkong en het begin van een nieuwe wereldorde
- 12 Margreet Hogeterp**
Len Munnik: "Geef me een tekst en het begint te borrelen"
- 14 Jan Schaake**
Op weg naar een nieuwe veiligheid
- 16 Axel Wicke**
Solidariteit belangrijker dan volle kerken

- 18 Mark Akkerman**
Wapens voor Egypte roept vragen op
- 19 Margreet Hogeterp**
Waarachtig versus feitelijk accuraat
- 20 Vredesnieuws**
- 22 Margreet Hogeterp**
Talen naar Vrede: The Hate U Give
- 23 Agenda**
- 24 Jochen Klepper**
Kerstlied in oorlogstijd

Elk kwartaal het laatste vredesnieuws? Meld u aan als lid of neem een abonnement, zie colofon.

Colofon

Vredesspiraal is het kwartaalblad van Kerk en Vrede, de landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid. De naam 'Vredesspiraal' is mede in het kader van een 'war on terror', met een (nog steeds) voortgaande geweldsspiraal, als tegenhanger gekozen om de weg de andere kant op te wijzen. Het alom heersende geloof in geweld - ook binnen de kerken nog niet overwonnen - moet weerlegd en ontzenuwd worden.

Redactie

Mark Akkerman, Henk Blom, Héleen Broekema, Rob van Essen, Leen van den Herik, Margreet Hogeterp (hoofredacteur).

Kerk en Vrede

Kerk en Vrede is een landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid.

Abonnement

Als u het werk van Kerk en Vrede onderschrijft en wilt steunen, meld u dan aan als lid of donateur. Leden betalen tenminste € 40,- per jaar, inclusief een abonnement op *Vredesspiraal* en een aantal keren per jaar een ledenbrief.

Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 15,- per jaar. Losse nummers € 3,- excl. porto.

Adres

Kerk en Vrede, t.a.v. Vredesspiraal
Postbus 1528, 3500 BM Utrecht
tel. 030-2316666
secretariaat@kerkenvrede.nl
www.kerkenvrede.nl
IBAN: NL15 ASNB 0904 9553 11

Redactie:

hogeterpg@gmail.com
facebook.com/kerkenvrede
twitter.com/kerkenvrede

Illustraties

Tenzij anders vermeld:
©Kerk en Vrede
Omslag: Len Munnik

Opmaak Circade, Zwolle
Druk Slimdruk, Leeuwarden

Complotdenkers en de vredesbeweging

Mark Akkerman

Complotdenken is niets nieuws, ook niet binnen sociale bewegingen. Maar waar zich dit meestal beperkte tot de marges van de samenleving, blijkt nu een schrikbarend aantal mensen vatbaar voor complottheorieën. Ook de vredesbeweging blijft hier niet van gevrijwaard. Dit stelt ons voor de vraag hoe hiermee om te gaan. Een blik op het complotdenken, de gevaren ervan, waarom het schadelijk is voor sociale bewegingen en wat je er tegenover zou kunnen stellen.

Op Twitter plaatste iemand het bericht dat ze verdrietig was omdat een goede vriendin was overleden aan corona. Tussen veel steunbetuigingen en condoledances doken meerdere reacties op waarin deze persoon werd uitgemaakt voor aanstelster, leugenaarster en propagandiste voor de onderdrukkende overheid of waarin schaamteloos meer details over de betreffende vriendin en haar overlijden werden geëist.

Gebrek aan empathisch vermogen? Nee, in die aantijging zullen de boze reageerders zich niet herkennen. Immers, zij strijden voor de vrijheid en de waarheid. De waarheid dat corona een hoax is, een verzinsel. Of, als het wel bestaat verspreid wordt door China/Bill Gates/globalisten/de elite in de vorm van hagedissen, 5G en vaccins tot en met satanisten die zich voeden met kinderbloed. Het doel is om totale

controle te krijgen over mensen. Geloof je dat niet, slapend schaap dat je bent? Kijk dan zelf, het staat op Facebook, en op YouTube. En Trump zegt het ook.

Ieder weldenkend mens kan alleen maar het hoofd schudden bij de steeds absurdere complottheorieën inzake corona die, vooral online, ruim verspreid worden en ook tot demonstraties, rechtszaken en vooral veel woede hebben geleid. Verbeten standpunten zetten relaties, vriendschappen en familiebanden onder druk. Ook binnen sociale bewegingen, binnen organisaties en actiegroepen zoals de vredesbeweging, komen complotdenkers boven drijven.

Waarheid en leugen

Complotdenken is, zoals gezegd, geen nieuw verschijnsel, denk aan de vele vage theorieën die over de aanslagen van 11 september 2001 de ronde doen. Maar met corona is de beerput wel opengetrokken. Het is ondoenlijk, en zinloos, om alle uitzinnige beweringen op een rij te zetten. Grofweg komen ze erop neer dat corona een hoax is of schromelijk overdreven wordt, om daarmee de weg vrij te maken voor stringente maatregelen, met als doel de macht van een beperkte groep te vergroten en de controle op de totale bevolking te vergroten. Daarbij wordt een hele reeks pseudowetenschappelijke munitie en uit de lucht gegrepen beweringen tot de waarheid verheven, en al wat niet in dat straatje past als leugens van kwaadwilligen dan wel nog niet wakker geworden

volgzame schapen weggezet. Vanuit die achtergrond spreekt men zich, in woord en soms in daad, uit tegen overheidsmaatregelen, tegen mensen die corona wel serieus nemen en tegen iedereen die er volgens hen over liegt, van pers en politici tot medici en wetenschappers.

Verstrekkende gevolgen

De meest bekende groep, 'Viruswaarheid' (voorheen 'Viruswaan-zin'), strijdt onder de leus 'Liefde, Geduld en Waarheid' via sociale media, rechtszaken en demonstraties tegen de (niet-bestaande) lockdown en andere overheidsmaatregelen. Willem Engel, de zelfingenomen en zelfbenoemde goeroe van deze verzameling individuen, verpakt zijn boodschap graag in een mix van zalvende woorden en radicale oproepen. Intussen harkt hij donaties binnen voor eigen gebruik, en sluit onduidelijke verbonden met ondernemers, die zich vanuit economisch eigenbelang tegen overheidsmaatregelen keren, en extreemrechtse politici en activisten.

Wie tegen complotdenkers ingaat wordt vaak als slapend schaap weggezet

Nu kun je vinden dat je complotdenkers maar het beste in hun waanideeën kunt laten gaar maken, en in de meeste gevallen is dat misschien de beste aanpak. Maar de huidige tendens heeft verstrekkende gevolgen. Zo is er sprake van bedreigingen tegen politici en journalisten en worden volgers van de coronacomplottheorieën opgeroepen ziekenhuizen, verzorgingstehuizen en scholen lastig te vallen.

Simpele verklaringen

Complottheorieën bieden haptbare en vaak simpele verklaringen voor ingewikkelde zaken en weten daarmee, zeker als het, zoals bij corona, gaat om verschijnselen die nog in ontwikkeling zijn, een snaar te raken. Ze wijzen duidelijk verantwoordelijken aan en zijn daarmee een aantrekkelijk alternatief in situaties waarin geen schuldigen aan te wijzen of bekend zijn. En ze sluiten aan bij vaak al langer bestaande, al dan niet terechte, onvrede met bestuur, maatschappelijke ontwikkelingen en/of de eigen levenssituatie.

Weifelend overheidsbeleid

Zeker in het geval van corona komt hier nog zwalkend, tekortschietend overheidsbeleid als verklarende factor bij. Het weifelachtige optreden van de regering, ontoereikende maatregelen en adviezen, lange tijd een falend testbeleid, wisselende berichten over de ernst en de mate van verspreiding van het virus, uitzonderingen op economische gronden (soepele regels voor het vliegverkeer bijvoorbeeld) en het te snel afbouwen van maatregelen voeden allemaal complottheorieën. Vanwege de onzekerheid van de ontwikkeling van de verspreiding van corona valt zoiets niet helemaal te voorkomen, maar het is zonder meer zo dat de

regering een duidelijker beleid had kunnen voeren. Daarnaast draagt het beleid over de langere termijn ook bij aan de aanleidingen voor complotdenken en het verzet tegen coronamaatregelen. De bevolking is decennialang volgepompt met neoliberale retoriek, waarin economische groei, eigenbelang en het uitbreiden van bepaalde vormen van persoonlijke vrijheid, ook als dat ten koste gaat van anderen, voorop staan. Dit resulteert overigens niet altijd in complotdenken. Er zijn ook mensen die het gevaar van de coronapandemie wel degelijk onderkennen, maar de kwetsbaren in de samenleving graag opofferen voor de persoonlijke vrijheid van andere delen van de bevolking en/of voor het draaiende houden van de economie.

Complotten

Ook in diverse sociale bewegingen zijn of worden mensen actief die geloof hechten aan sommige complottheorieën. De vredesbeweging blijft hier helaas eveneens niet van verschoond. Ook hier steken de coronacomplotdenkers de kop op, bijvoorbeeld uit de kringen van de 'Andere Krant'. Dit is een tendens waarvoor al een aanzet gegeven werd in een steeds nogal marginaal gebleven onderstroom van 9-11-Truthers, die een lange stroom onbewezen alternatieve verklaringen en schuldigen voor de aanslagen in New York en Washington ten berde brengen. Let wel, dit is duidelijk iets anders dan wel bestaande en bewezen *false flag*-operaties en valse beschuldigingen die als aanleiding voor het starten van oorlogen worden opgevoerd, zoals het Tonkin-incident, dat de VS gebruikten als startsein voor directere betrokkenheid in de Vietnamoorlog of de niet-

bestaande massavernietigingswapens van Irak. Zulke incidenten zijn terecht aanleiding voor het kritisch bevragen van officiële verhalen rond kwesties van oorlog en vrede in combinatie met het naar voren brengen van principiële en praktische bezwaren tegen militair optreden in het algemeen. Dit kan echter ook te ver doorschieten. In concrete gevallen zien we dat vooral tot uiting komen in doorgeslagen anti-Amerikanisme, niet zelden gekoppeld aan een kritiekloze houding tegenover- en steun voor het Russische regime die gepaard gaat met vatbaarheid voor nepnieuws en propaganda uit de koker van de Russische overheid. Het is als het ware het ene kwaad voor het andere vervuilen, maar qua vredesstreven kom je daarmee geen stap verder. Het uitdragen van complottheorieën over corona is van hetzelfde laken een pak, onzin waar je je verre van zou moeten houden.

Concrete inzet nodig

Voor sociale bewegingen is het zonder meer schadelijk om mee te gaan in complottheorieën, om met daarop gebaseerde groepen de handen ineen te slaan en om ruimte te geven aan complotdenkers in eigen gelederen. Dat tast je geloofwaardigheid aan. Het is van groot belang dat we ons in onze inzet voor vrede en ontwapening goed houden aan de feiten en daarop gebaseerde analyses. Wie neemt je nog serieus als je onjuiste informatie verstrekt? Daarnaast leidt het af van de meer dan genoeg reëel bestaande problemen in de wereld waar we ons mee bezig moeten houden. Er is bovendien een systeem dat de grondoorzaak van veel van deze problemen belichaamt en dat geen verzinsels nodig heeft

om ontmaskerd te worden: het kapitalisme. In plaats van je te begraven in steeds verder uitdijende complottheorieën, waar vanwege de alomvattendheid toch geen verzet tegen mogelijk is, is dagelijks concrete inzet nodig tegen zaken als militarisering en wapenhandel en vóór duurzame vrede en rechtvaardigheid.

Kritische tegengeluiden

Complotdenken beperkt ook de ruimte voor serieuze kritische tegengeluiden en vragen. In de hausse aan complottheorieën die uitgestort worden is het bijna onmogelijk om je te onderscheiden met een goede, linkse analyse en kritiekpunten, zonder direct in dezelfde hoek geplaatst te worden. Dit terwijl er goede vragen te stellen zijn bij sommige overheidsmaatregelen, zeker waar het gaat om het inperken of aantasten van burgerrechten, inbreuken op privacy en de introductie van technologieën voor surveillance en controle. Ook zijn er wel degelijk terechte opmerkingen te maken over bezuinigingen op de zorg en over dubieuze handelswijzen van de farmaceutische industrie.

Leidende rol extreemrechts

Eén specifiek punt verdient extra aandacht: de complotten rond de coronapandemie worden steeds

meer omarmd door extreem-rechts. De uiterst rechtse activist Tinus Koops speelt een leidende rol in anti-lockdownprotesten, waar ook bekende neonazi's als Ben van der Kooi opduiken. Rechtse politici als Thierry Baudet waren er als de kippen bij om steun uit te spreken en een slaatje te slaan uit de opkomst van nieuwe onvrede. Daarnaast hebben veel complottheorieën een meer of minder goed verholde kern van antisemitisme, waarbij de uiteindelijke schuldigen te vinden zijn in een joodse financiële elite, George Soros voorop. Het spreekt voor zich dat de vredesbeweging zich verre moet houden van elke vorm van incorporatie van- of samenwerking met groepen of personen uit extreemrechtse hoek.

Vervreemdende ervaring

Er verschenen de afgelopen maanden meerdere verhalen in de media over hoe onenigheid over corona hele gezinnen, families en vriendengroepen uit elkaar scheurde. Ook binnen sociale bewegingen, binnen organisaties en actiegroepen, kun je dus te maken krijgen met mensen die vatbaar blijken te zijn voor allerlei complottheorieën. Dit kan een enigszins vervreemdende ervaring zijn omdat het vaak gaat om mensen met wie je verbonden voelt,

die op andere vlakken zaken goed op een rijtje lijken te hebben. Hoe moet je hiermee omgaan?

Je hoopt in eerste instantie natuurlijk iemand met rationele argumenten weg te krijgen van het pad van complotdenken. Misschien lukt dit, maar deskundigen waarschuwen dat feiten en argumenten op mensen die diep in het complotdenken beland zijn, vaak geen vat meer hebben en dat discussie geen zin heeft. Je komt enkel terecht in een cirkelredenering waarbij aan de ene kant een beroep wordt gedaan op een eindeloze lading dubieuze bronnen, of daar vaag naar verwezen wordt ("Ga zelf maar googelen, de informatie ligt voor het oprapen"), en anderzijds alle serieuze bronnen die niet in het straatje van de complottheorie passen rücksichtslos afgeserveerd worden als leugens en propaganda. Desondanks kan het geen kwaad om nieuwe feitelijke informatie aan te blijven reiken en vragen te blijven stellen die aanzetten tot zelf nadenken.

Grens trekken

Daarnaast is het belangrijk om in gesprek te blijven, niet door direct over de feiten te beginnen, maar door te vragen naar waar iemand zich zorgen over maakt. Uiteindelijk moet je echter wel een grens trekken wanneer complotdenkers een organisatie ongeloofwaardig maken door het naar buiten brengen van complottheorieën. Zeker wanneer haat en geweld worden gepropageerd en er wordt aangezet tot discriminatie tegen individuen en gemeenschappen, moet overwogen worden om de samenwerking met complotdenkers te verbreken. Het verbreken van een samenwerking is uiteraard een pijnlijk proces, maar blijft soms als enige oplossing over.

De vrede van Christus

*Prof. dr. Peter Ben Smit, bijzonder hoogleraar
vanwege het Oud-Katholiek Seminarie
aan de Universiteit Utrecht*

Welke aandacht krijgt het vredesvraagstuk in theologische opleidingen, de predikantsopleidingen en de hbo-opleidingen voor pastoraal werk? In een kleine serie artikelen wordt op deze vraag antwoord gegeven door wie daar als docent direct bij betrokken is. Dit keer is het woord aan Peter Ben Smit, hoogleraar contextuele bijbelinterpretatie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en bijzonder hoogleraar vanwege het Oud-Katholiek Seminarie aan de Universiteit Utrecht.

In veel vieringen, vooral die van eucharistie of avondmaal, is de vredegroet een belangrijke rol gaan spelen. Vanaf de jaren zestig is dit ritueel als het ware herontdekt en het voegt voor veel kerk-gangers iets wezenlijks toe aan de dienst. Het is immers vaak één van de weinige momenten waarop mensen elkaar persoonlijk aanspreken en aanraken tijdens de dienst. Het sociale, verbindende karakter van de eredienst komt er voor velen door naar voren. Terwijl vieren onder corona-omstandigheden laat zien dat de vredegroet ook met een hoofdknik of buiging kan worden uitgewisseld en de vaak gebruikelijke handdruk (of soms omhelzing) helemaal niet nodig is om dit ritueel te laten functioneren, blijft de vraag staan, wat nu eigenlijk de *pointe* van deze groet is.

Voor wie zich al vierend wil laten vormen en wie als voorganger ook vanuit theologisch perspectief vorm wil geven aan een viering, is dit een niet onbelangrijke vraag. Elkaar een teken van vrede geven is één ding, je erop bezinnen wat dat inhoudt, nog iets heel anders.

Specifieke vredegroet

Een aanknopingspunt voor zulke bezinning is te vinden in de liturgische teksten zelf. Deze hebben over het algemeen betrekking op de vrede van Christus. Daarmee is de vredegroet specifiek. Het gaat om meer dan 'vrede in het algemeen', het gaat om de vrede van gene zijde, de vrede die iets te maken heeft met de 'shalom' van het Koninkrijk van God. Daarmee staat deze vrede tenminste in potentie op gespannen voet met afgedwongen vrede, zoals de *pax Romana* uit Jezus' tijd, of andere vormen van 'pacificatie' die vaak niets anders betekenen dan onderdrukking. De vredegroet heeft

daarmee een politieke kant die veel verder gaat dan een gezellig en sociaal ritueel in de knusse setting van een kerkgebouw.

Alle verstand te boven

Een ander aspect van de vrede van Christus is dat het een vrede is die geschonken wordt en niet door de gemeente gemaakt. Met het zich onderling verzoenen als voorwaarde om eucharistie of avondmaal te kunnen vieren heeft de groet daarom ook maar beperkt te maken (ook wanneer hij heel vaak zo uitgelegd wordt). Het is eerder omgekeerd: doordat de voorganger, staand tegenover de gemeente, haar de vrede van Christus wenst, en zij zich in het teken van deze vrede stelt doordat haar leden elkaar hier een teken van geven, raakt de gemeente, met al haar onderlinge twisten en irritaties, in de sfeer van 'de vrede van God die alle verstand te boven gaat' (Fil. 4,7), want het is die vrede die de harten en gedachten van mensen zal bewaren.

Ook in de vredegroet gaat het daarmee om genade en wel om genade die de mens vrijmaakt van alle onechte vrede en alle geweld. De mens wordt ook vrij om te handelen: vanuit Gods vrede, voor Gods vrede – de vrede van het koninkrijk, waarin allen gelijk en verzoend aan tafel gaan. Het avondmaal is immers een icoon van Gods heerschappij.

Deze bijdrage geeft in beknopt bestek inzichten weer die in meer uitgewerkte vorm gepubliceerd zijn in: Peter Ben Smit, 'De vrede van Christus!' De vredegroet in het spanningsveld van theologie en praktijk,' Kerk en Theologie 71 (2020), 237-249.

Een daadkrachtig Woord

Rob van Essen

Als ik de Adventsliturgieën kwam halen, dronk ik altijd even een kop koffie met de vrijwilligers. Het gesprek kwam op de bijbel. "Ik weet echt niet wat ik met die verhalen aan moet", zuchtte ze. Ze volgde een gesprekskring over het boek Samuel. "Al dat geweld. Ze slachten elkaar maar af en dat gaat nog steeds door. Wat moet je ermee?" Ik viel niet van mijn stoel, want ook dominees kennen die gevoelens. Maar ik vroeg: "Waarom dan zoveel energie gestoken in een club die haar bestaansrecht aan dat boek ontleent?" Ik zag haar verwarring, toen zei ze: "Maar ik geloof toch?"

'En toch' geloven, twee woordjes waar het volgens Luther al om ging. Geloven tégen de bierkaai. Geloof, geen veilige constructie van vacuüm verpakte waarheden, maar de expressie van een gewekt verlangen.

Er is inderdaad weinig veranderd als je de bijbelse verhalen leest. Het gaat daarin dan ook om onze geschiedenis, onze misère en grandeur. Naar 'Gods beeld' geschapen, de volle vrijheid ontvangen om elkaar in liefde tegemoet te treden. Maar steeds weer verliezen we die vrijheid. Raken verstrikt in cirkels van hebzucht en haat. In de Schrift horen we, vrijwel aan het begin, het verhaal van de broedermoord. En ook nu, waar niet, 'roept het bloed' van onschuldige slachtoffers van de aardbodem. Maar in de verhalen van Israël en de jonge christengemeente klinkt ook het verlangen door naar 'deze wereld omgekeerd'.

Hunkeren en dromen

Juist in de Advent is het goed te bedenken dat geloven geen zaak is van eeuwige waarheden. We ontvangen ook geen antwoord op al onze vragen. Was dat wel zo, dan zouden wij tenminste weten waarom de wereld er, sinds de geboorte van de Verlosser, zo weinig verlost uitzielt.

Maar Jezus Christus is niet gekomen om de gaten in onze (theologische) kennis te dichten. Heel het Oude Testament is expressie van het

grote verlangen naar bevrijding. Jezus – mens-geworden Woord – belichaamt dat verlangen. Ja, de hunkering naar een wereld van goedheid en vrede is mensen eigen.

Maar wij delen die hunkering met de Eeuwige! Hij had immers het paradijs op het oog toen Hij mens en wereld schiep. 'Paradijs', dat is geen vervlogen droom, ook geen Utopia. Het is een belofte, een weg waarlangs mensen 'recht doen en getrouwheid liefhebben en ootmoedig wandelen met hun God' (naar de profeet Micha).

Verlangen en daadkracht

De Schriften verhalen dat mensen andere wegen gaan als God hen tot partnerschap roept. Tegelijk zijn ze boekstaving van Gods verlangen dat mensen de droom van het paradijs niet verliezen. Daartoe geeft Hij geboden en beloften en zendt zijn profeten.

Eenmaal op Schrift gesteld is het een fascinerende en ergerniswekkende geschiedenis van zoeken en vinden en weer verloren raken. Maar ten laatste heeft God zich uitgesproken in de Zoon. In Hem krijgt zijn verlangen stem, blijkt het daadkrachtig. Sindsdien is ieder Kerstfeest een uitnodiging om het paradijs in de ogen van een kind te zien. Die wereld waar koningen voor kinderen knielen en liederen van verlangen gezongen worden die niemand buiten sluiten.

Het paradijs in de ogen van een kind

Fratelli Tutti, een utopie?

*Sieuwert Haverhoek, vertaler van de
verboden werken van de schrijver Lev Tolstoj*

Op 4 oktober, de feestdag van Sint-Franciscus, werd de nieuwe encycliek van paus Franciscus gepubliceerd met de titel *Fratelli Tutti* (Allen zijn broeders en zusters). Het gaat hierin over de opbouw van een rechtvaardige en broederlijke wereld. In hoeverre is de droom van de Paus reëel?

Mijn buurman van 84 heeft als kind in een Jappenkamp gezeten. Over die periode vertelt hij al 20 jaar op middelbare scholen. Hij besluit zijn verhaal met: Toen mijn moeder stervende was van honger en malaria tropica zei ze tegen mij: "Adje, je mag ze niet haten hoor, want we zijn allemaal kinderen van één Vader!" Daaraan moest ik denken toen ik kennis nam van de nieuwe pauselijke encycliek *Fratelli Tutti*. Kennelijk was in deze moeder nog een levend besef aanwezig dat alle mensen gelijkwaardig zijn ongeacht wat ze elkaar aandoen.

Grote idealen

De droom van paus Franciscus betreft een wereld waarin vluchtelingen niet langer worden genegeerd, de doodstraf niet langer bestaat, geen oorlog meer wordt gevoerd, het leefmilieu voor de winst gaat, de kloof tussen arm en rijk bijna verdwijnt en mensen elkaar als broeders en zusters zien. Ieder weldenkend mens zal met het ideaal van de paus instemmen en zal zelfs bereid zijn om een steentje daaraan bij te dragen. De meeste mensen deugen immers. De vraag is alleen: hoe kunnen deze vijf idealen worden verwezenlijkt? Wat moeten en kunnen we concreet doen? Helaas gaat de paus daar niet verder op in. Dat is aan de politiek, zeggen de theologen Govert Buijs, Paul van Geest en de eco-

nomen Lans Bovenberg en Sylvester Eijffinger (in het *Nederlands Dagblad* van 8 oktober 2020).

Politiek versus individu

Mijn stelling tegen deze opvatting is: deze zaken zijn te belangrijk om alleen aan de politiek over te laten! Bovendien spreekt de paus niet alleen tot de politiek, maar tot elk individu persoonlijk!

De droomthema's van de paus zijn namelijk niet nieuw. Al meer dan honderd jaar worden er vredesconferenties gehouden en al meer dan dertig jaar wordt in VN-verband gepraat over zogenaamde duurzaamheidsdoelstellingen waarin enkele thema's van de paus al worden genoemd. Als we naar de resultaten kijken is van de realisatie van deze doelstellingen nog weinig terechtgekomen. Het zijn de thema's die

Er is volgens Tolstoj maar één religie (God in ons en wij in God) en daaronder vallen vele godsdiensten die ieder op eigen wijze de goddelijke opdracht moeten invullen, levend houden en uitvoeren.

zijn blijven liggen en kennelijk door de politiek niet op te lossen. Bepaalde zaken zijn niet door wetgeving af te dwingen zonder in een politiestaat te vervallen, zoals we dagelijks in eigen land en daarbuiten kunnen waarnemen.

Willen we de aarde weer duurzaam maken en houden, dan kunnen we dat niet alleen aan de politiek overlaten maar zullen we zelf, als bewoners van deze aarde, onze persoonlijke verantwoordelijkheid moeten nemen. Want volgens Wibaut hebben we maar één land: de aarde; één volk: de mensheid; en één wet: de liefde. Maar hoe pakken we dat aan?

De Russische schrijver Lev Tolstoj heeft 120 jaar geleden ook al over deze thema's nagedacht en geschreven en interessante aanbevelingen gedaan, die nog steeds relevant zijn.

In die tijd waren doodstraf, oorlogen, de kloof tussen arm en rijk, stedelijke armoede en milieuvervuiling en raciale vooroordelen ook al urgente problemen, en niet alleen in Rusland, maar overal. Zijn stelling was ook dat van instituties die deze problemen veroorzaken, niet te verwachten is dat zij die ook oplossen.

In de boeken die hij daar over schreef legde hij de vinger bij Kerk en Staat als veroorzakers van deze problematiek. Kort samengevat: de bevolking wordt uitgebuit om het leger van de Tsaar in stand te houden en de Kerk zegent de wapens voor de oorlog. De Kerk houdt bovendien de gelovigen in de angstgreep voor de hel en door patriottisme: God, Tsaar en Rusland (vergelijk:

Allen broeders en zusters, een utopie?

God, Nederland en Oranje). Die boeken werden verboden en in 1901 werd Tolstoj geëxcommuniceerd.

Vijf leefregels

Tolstoj wees als oplossing naar een persoonlijke verheffing van de bevolking met geweldloze weerbaarheid als wapen. Hij werd daarmee de inspirator van Gandhi, Martin Luther King, Albert Schweitzer en vele anderen. Zelf was hij daartoe geïnspireerd door de Bergrede van Christus en hij vatte deze ook voor zijn lezers samen in vijf leefregels:

1. Niet boos worden en geen boosheid uitlokken (want dat loopt altijd uit op strijd en ellende).
2. Blijf bij je eerste (ge)liefde (bezin je dus voordat je een relatie begint). Niet oordelen of veroordelen en nooit een eed zweren (daarmee vervalt het leger).
3. Nooit geweld met geweld beantwoorden (doorbreekt direct de geweldspiraal).
4. Geen nationalisme, dus geen wij-zij-denken (wederzijdse superioriteit leidt tot conflicten).

God in ons

Zijn visie op religie is ook fundamenteel en baanbrekend. Hij stelde dat de mens niet zonder religie kan omdat God, die geest is, in elk mens leeft (de ware ziel of geweten). Helaas wordt het besef van die goddelijke vonk door ons ego en door invloeden van buitenaf verduisterd. Pas nadat we ons ontdaan hebben van ons ego en de godsdienstige dogma's, vooroordelen en bijgeloof, kan de mens tot wasdom komen om met zijn of haar specifieke talenten de medemens te dienen. Elk mens heeft daarom een missie in zijn tijdelijk bestaan. Er is volgens Tolstoj maar één religie (God in ons en wij in God) en daaronder vallen vele godsdiensten die ieder op eigen wijze de goddelijke opdracht moeten invullen, levend houden en uitvoeren. Als iedereen dat inziet, vervallen de tegenstellingen en kan de broederschap in de wereld op den duur gestalte krijgen.

Begin bij jezelf

Voor de christenheid moet de wortel van de genoemde problemen volgens Tolstoj gezocht worden in het concilie van Nicea (325), toen de kerkelijke dogma's

voor het eerst werden vastgesteld en de boven geformuleerde praktische leefregels van Christus werd verdonkeremaand. Wie de dogma's niet onderschreef werd buitengesloten van het heil, werd dus ketter en daarmee was het sein gegeven om andersdenken (zelfs christenen onderling) te vervolgen. Het geweld werd daarmee gesanctioneerd en het superioriteitsdenken geïnstitutionaliseerd. De wereldgeschiedenis wordt gekenmerkt door religieus gemotiveerde oorlogen. Die ontwikkelingen zijn in alle religies waar te nemen, volgens Tolstoj. Daar moeten we dus vanaf, willen we wereldvrede en gerechtigheid bereiken die in de thema's van *Fratelli Tutti* worden genoemd. Als we de realisatie van deze encycliek uitsluitend aan de politiek overlaten dan zal ze een utopie blijken te zijn. De sleutel wordt gegeven door een bekende uitspraak van Tolstoj, die luidt: "Iedereen denkt aan het verbeteren van de wereld, maar niemand denkt aan het verbeteren van zichzelf."

Sieuwert Haverhoek (1945) geeft lezingen over Lev Tolstoj. Info: sieuwert.haverhoek@gmail.com.

Hongkong en het begin van een Nieuwe Wereldorde

Kathleen Ferrier, voormalig Kamerlid voor het CDA en voorzitter van de nationale UNESCO-commissie en Ardi Bouwers, Strategic consultant bij- en oprichter van China Circle

'Koude Oorlog' was decennialang de benaming van de staat van de wereld die gedomineerd werd door de spanningen tussen de 'Westerse liberale wereld', geleid door de Verenigde Staten en de 'Communistische wereld', onder leiding van de Sovjet-Unie. Maar die situatie was bepaald niet 'koud' te noemen voor de miljoenen slachtoffers van de 'proxy oorlogen', zoals die in Korea of Vietnam.

In het huidige tijdsbestek duikt de term Koude Oorlog opnieuw op. Nu om de oplopende spanningen en rivaliteit tussen de VS en China aan te duiden. Maar de situatie van nu is niet vergelijkbaar met die van na de Tweede Wereldoorlog. Stond de liberale

democratische wereld toen voor burgerrechten en gezag op basis van ethische normen en morele waarden, anno 2020 ligt dat heel anders. Zelfs de pretentie van de 'Westerse wereld' dat zij voor die waarden zou staan, komt volstrekt ongeloofwaardig over. Met name de VS onder Donald Trump kenmerkt zich door het onvermogen tot (wereld)leiderschap en een pijnlijk verval van gezag dat het gevolg is van imploderende normen en waarden.

Het andere blok wordt opnieuw gevormd door een Communistische grootmacht, het steeds assertievere China. Het beleid van de Chinese president en partijleider Xi Jinping is niet te vergelijken met dat van Joseph Stalin. China is krachtiger dan de Sovjet Unie ooit was, bijvoorbeeld als het gaat om economische doortastendheid, technologische ontwikkeling en demografisch gewicht. En Xi Jinping heeft een lange-termijn visie en ambitie: in 2025 wil China dominant zijn in high tech productie, in 2030 op het gebied van Artificiële Intelligentie en in 2049 (als de Volksrepubliek 100 jaar bestaat) moet de modernisering van het leger voltooid zijn en de 'Grote Wederopstanding' van China een feit.

Staatsgreep

De vraag hoe in deze nieuwe wereldorde het ene deel van de wereld zich moet of kan verhouden tot het andere, wordt dus urgent. "China is iedereen altijd twee stappen voor," zei een vriendin uit Hongkong. Dat bleek maar weer toen daar op 1 juli van dit jaar door Beijing een nieuwe veiligheidswet werd ingevoerd, compleet met vers ingevlogen topambtenaren uit China, een nieuw ingerichte kantoortoren en een speciale dienst die de naleving van de wet controleert, geheel op Chinese leest geschoeid.

Daarmee kwam er in één klap een einde aan het principe van 'Eén land, twee systemen'. "Het voelt als een staatsgreep", vertelde een student.

"China vergrootte sinds 1997 langzaam maar zeker haar invloed in Hongkong: door het verplicht stellen van Mandarijn Chinees op school, door iedere dag 150 vasteland-Chinezen te verwelkomen om zich te vestigen en door de verbindingen tussen Hongkong en het Chinese vasteland steeds uit te breiden en

Studenten in Hongkong protesteren tegen nieuwe veiligheidswet die China op 1 juli invoerde

De term Koude Oorlog duikt opnieuw op om de oplopende spanningen en rivaliteit tussen de VS en China aan te duiden

sneller te maken. Die periode van vriendelijke geleidelijkheid is definitief voorbij. We weten nu waar we aan toe zijn met China.”

Eén wereld, twee systemen

Dat zou de rest van de wereld zich ook moeten realiseren. In deze Nieuwe Wereldorde is er sprake van ‘Eén wereld, twee systemen’, het ene gebaseerd op liberale vrijheden en het andere op autoritair geleid (staats)kapitalisme. Maar de wereld staat erbij en kijkt ernaar. Net zoals de wereld kijkt naar wat er in Wit-Rusland, Thailand of Beiroet gebeurt. Al die mensen, die in 2020 met de moed der wanhoop en gevaar voor eigen leven de straat opgaan, maken duidelijk dat het vooral gaat om gehoord worden, om rechtvaardigheid en om moraliteit. Om normen en waarden dus, dezelfde waarden die ten grondslag liggen aan de oprichting van de EU. Daarom heeft juist de EU een belangrijke taak in deze nieuwe wereldorde, om escalatie en een nieuwe Koude Oorlog te voorkomen. Door pal te staan voor de waarden uit haar grondwet, is het lastige gesprek met grootmacht China mogelijk. Daarmee valt meer te bereiken dan China uitsluitend als bedreiging af te schilderen of vanuit een superieure houding te bejegenen. We moeten niet naïef zijn, maar wel het gesprek willen voeren.

De nieuwe Koude Oorlog vraagt om samenwerking en biedt Europa geen ruimte voor verdeeldheid of zelfgenoegzaamheid.

Pijnlijk en gevaarlijk

Het is pijnlijk om te zien dat dat niet gebeurt. En gevaarlijk. Er is een Afrikaans gezegde dat zegt dat als er twee olifanten vechten, het gras vertrapt wordt. Terwijl de twee olifanten – de VS en China – op de puinhopen van de verwoestende Covid-19 crisis proberen hun gelijk te halen, wordt het gras vertrapt. Het gras dat de basis is: mensen die de straat opgaan voor vrijheid en omdat ze zich niet gehoord voelen.

En Europa, continent dat fysiek tussen beiden in ligt, zwijgt. Het is te verdeeld en bovendien (nog?) niet in staat te denken in een wereldorde waarbij niet de VS de vanzelfsprekende partner is. Daarnaast heeft Europa zich, ook in deze periode van Covid-19, vooral als de koopman getoond in de relatie tot China, en niet als bewaker van waarden.

De recente gebeurtenissen in Hongkong markeren het begin van een nieuwe wereldorde, waarin Europa een cruciale rol te spelen heeft. De nieuwe Koude Oorlog vraagt om samenwerking en biedt Europa geen ruimte voor verdeeldheid of zelfgenoegzaamheid. Europa moet de dialoog faciliteren en bevorderen tussen de twee systemen: liberale democratie en staatskapitalisme.

Nu de VS door verlies van moraliteit haar leidende positie verspeeld heeft, is het aan de EU om de waarden die haar basis vormen in te zetten als onderwerp van de dialoog die hoognodig gevoerd moet worden, om verdere oververhitting van onze wereld te voorkomen.

Dit artikel verscheen op 14 september 2020 op het multimediale platform Nieuwwij.nl en is met toestemming overgenomen.

"Geef me een tekst en het begint te borrelen"

Margreet Hogeterp

Tekenaar Len Munnik, die al jaren de covertekening van Vredesspiraal verzorgt, won dit jaar voor een tweede keer de Inktspotprijs, de jaarlijkse prijs voor de beste politieke tekening van het jaar. Wie is de mens achter deze tekenaar die volgens het juryrapport 'niet zo zeer confronteert als wel tot nadenken dwingt'?

Len Munnik (75) is blij met de Inktspotprijs die hij in september van dit jaar uitgereikt kreeg:

"Het is maar een prijs, maar wel een erkenning. Je hoopt natuurlijk altijd dat een tekening impact heeft, maar als je die dan terug krijgt in de vorm van zo'n juryrapport, is dat toch mooi."

Over zijn winnende tekening zegt hij: "Mijn vrouw Anke en ik maken regelmatig wandelingen en bij een van die wandelingen zei ik 'moet je nu eens naar de lucht kijken. Het wordt weer normaal.' Zo ontstond het idee voor die tekening. Ik laat het aan de

kijker over of dat 'normaal' iets goeds is of niet."

Oorlogsgeschiedenis

Len Munnik werd in 1945 in Hengelo geboren in een gereformeerd gezin. "Ik kan bijna letterlijk de datum van mijn verwekking terughalen, aangezien mijn vader op de verjaardag van mijn moeder werd vrijgelaten uit kamp Amersfoort waar hij een half jaar in het strafkamp heeft gezeten. Hij heeft nooit over die periode willen vertellen en over wat hij in de oorlog deed. Wel weet ik dat ze ook nog Joodse mensen onder de vloer hebben

gehad tijdens de oorlog. En hij hielp de burens bij verspreiding van illegale blaadjes. Als de Duitsers dat geweten hadden, was hij er vast niet met een half jaar strafkamp vanaf gekomen. Mijn moeder is behoorlijk beschadigd geraakt door de oorlog en in de jaren erna werd ze overspannen. Ik kwam daarom als twee-, driejarig jongetje bij mijn opa en oma in Driebergen terecht. Die oorlogsgeschiedenis heeft bijgedragen aan wie ik geworden ben en heeft invloed gehad op de thematiek van mijn tekeningen, waarin bestrijding van oorlog en onrecht een belangrijke rol speelt.

Ook het feit dat er nooit over het oorlogsverleden werd gepraat terwijl het er wel was, had een grote impact. Ik weet nog dat toen de Drie van Breda werden vrijgelaten, waaronder Kotalla, de baas van Kamp Amersfoort, mijn vader ontplofte. Dat was heel naar om te zien hoe hij daar huilend en woedend op de bank zat. Zo deed hij nooit, het was een hele zachtmoedige man. Hij riep: 'Die man heeft me geschopt!' Later las ik in de krant dat de specialiteit van Kotalla was om mensen tussen de benen te schoppen. Leuk was het allemaal niet, maar we durfden er ook niet goed naar te vragen omdat je voelde dat dat een no-go area was."

Trump als cowboy

Lens eerste officiële werk kwam voort uit een opdracht van het Provinciaal Gereformeerd Jongerenwerk. "Het betrof een tekening voor een bundel met de titel *De kerkdienst moet anders*. Kun

Winnende tekening voor de Inktspotprijs 2020

je nagaan, het actievoeren zat er al heel vroeg in, want dat is in de jaren zeventig uitgekomen. Toen pikte *Trouw* het ook op en ging die krant mijn tekeningen overnemen en zo ben ik rond mijn dertigste bij *Trouw* terecht gekomen.

Het tekenen heeft Len nog nooit verveeld en gebrek aan ideeën heeft hij ook nooit. "Dat is genade denk ik. Het overkomt me. Geef mij een tekst en het begint te borrelen. Soms heb ik er meteen een beeld bij, maar soms moet ik er ook flink aan werken. Tegenwoordig besteed ik heel veel tijd aan het uitwerken met kleur. Dat deed ik vroeger nooit." Inspiratie voor de covertekening van deze *Vredesspiraal* ontleende hij aan het eerste debat tussen Trump en Biden. Len: "Zo iemand als Biden had eigenlijk ook van een onbezorgde levensavond moeten genieten. In de aanwezigheid van Trump kwam hij in het eerste debat niet goed uit de verf. En dan ontstaat zo'n beeld van een cowboy tegenover een wat timide man."

Vluchtelingenbootje

Hoe kijkt Len naar deze tijd? "Voor een tekenaar is het een hele interessante tijd, maar voor de mensheid als geheel vind ik het ontzettend spannend wat er allemaal gebeurt en gaat gebeuren. Corona belemmert het uitzicht op heel veel dingen die mondiaal aan de gang zijn en waar ik ook graag wat meer over zou willen tekenen. Maar als ik nu een vluchtelingenbootje teken, denken mensen 'Waar heeft-ie het over?' Terwijl er naast corona zoveel andere problemen zijn. Als het om vredesproblematiek gaat zijn we er nog lang niet. Daar kun je erg moe van worden."

Len eerste opdracht betrof een tekening voor een bundel met de titel 'De kerkdienst moet anders'

Len ziet zichzelf na al die jaren nog steeds als actievoerder en vindt het fijn om actiegroepen te helpen.

"Ik denk dat de rol van de tekenaar niet zo heel groot is; die moet je niet overdrijven. Maar die button die ik destijds voor het IKV heb gemaakt, tegen kernwapens, daar liep in die tijd iedereen mee en er waren tasjes en t-shirts van. Zoiets is geweldig om te zien. Het houdt de bom niet tegen maar het wordt wel een icoon van de strijd tegen kernwapens en geeft mensen het gevoel dat ze niet machteloos zijn."

Niet bang

Naar aanleiding van de moord op de Franse leraar Samuel Paty is de discussie over vrije meningsuiting weer opgelaaide. Gevraagd of Len grenzen heeft waar hij niet over heen wil gaan als het om tekenen gaat, antwoordt hij: "Misschien, maar die grens ben ik tot nu toe nog niet tegengekomen. Zo heb ik onlangs, naar aanleiding van de moord op Paty, een tekening gemaakt van een moslim op z'n knieën met een bebloed zwaard in handen en daarbij de tekst 'Recht is gedaan o Barmhartige!'. Mijn vrouw en kleinzoon zeiden 'Oei! Zou je dat wel doen?' Toch heb ik 'm ingestuurd en *Trouw* heeft 'm ook geplaatst. Ook Mohammed heb ik wel eens getekend, op een

paard terwijl hij voorbij gereden werd door IS in zo'n lelijke jeep met een mitrailleur er op. Daarmee wil ik aangeven dat Mohammed rechts gepasseerd wordt. Ik ben niet bang dat me iets zal overkomen door zulke tekeningen, ik zou niet weten welke tekeningen daar aanleiding toe zouden kunnen geven. Maar een tekening van Mohammed met de billen bloot zou ik niet snel maken. Trouwens een tekening van God ook niet. Hoewel... ik heb God wél eens getekend. Dan staat er zo'n man die hem met de Bijbel in de hand de les leest over zijn gedrag."

Twintigduizend tekeningen

Gevraagd naar wat Len hoopt achter te laten na zijn dood antwoordt hij lachend: "Een betere wereld natuurlijk!" Om daar vervolgens serieuzer aan toe te voegen: "We zijn nog niet zo lang geleden verhuisd en moesten toen wegens ruimtegebrek heel veel achterlaten, waaronder een hele zolder vol met tekeningen. Dat waren er wel zo'n 20.000. Die zijn naar het museum Atlas van Stolk gegaan. Dat museum heeft een systeem waarbij je iedere tekening met een zoekterm of datum kunt oproepen. Dat vind ik een geweldig mooie nalatenschap want bij mij op zolder wordt het door de muizen aangevreten. Ik ben daar heel erg blij mee."

Op weg naar nieuwe veiligheid

Jan Schaake, verbonden aan de Werkgroep Inclusieve Veiligheid

“Het gaat om veiligheid.” Dat krijg je vaak te horen in een gesprek of discussie over kernwapens, Nederlandse wapen-exporten of onze deelname aan oorlogen elders: “Ja het is verschrikkelijk al die wapens en al dat geweld, maar het gaat om onze veiligheid.” Maar als dat idee van veiligheid zoveel dood en verderf moet zaaien en niet in staat is ons te beschermen tegen een pandemie: klopt dat veiligheidsbegrip dan wel? Of moeten we naar een ander denken over veiligheid? Civiel, duurzaam, inclusief.

Afgelopen september vond in de Johanneskerk in Amersfoort de startbijeenkomst plaats van het project rond het boekje *Veiligheid, hoe dan?*, georganiseerd door de werkgroep Inclusieve Veiligheid.

Deze werkgroep is in 2016 begonnen om de vraag hoe tot een nieuw veiligheidsbegrip te komen verder uit te werken. In de daaropvolgende jaren werd deze vraag aan de orde gesteld tijdens een drietal bijeenkomsten met vertegenwoordigers van de vredesbeweging, de multiculturele samenleving en de duurzaamheidsbeweging. Het leidde tot een veelheid van ideeën en initiatieven en het inzicht dat een alternatief veiligheidsbeleid mogelijk is.

Civiel veiligheidsbeleid

Ook de Evangelische Landeskirche Baden (in het zuidwesten van Duitsland) was tot die conclusie gekomen in het project *Sicherheit neu denken* (Nieuw denken over veiligheid). Na vijf jaar voorbereidingstijd publiceerde ze in 2018 een boekwerkje van 164 pagina's waarin een scenario wordt geschetst hoe Duitsland in 2040 geheel kan zijn overgegaan van een militair naar een civiel

veiligheidsbeleid. Een beleid waarin bijvoorbeeld de talloze miljarden die nu aan wapensystemen worden uitgegeven, worden besteed aan het voorkomen en gewelddoos hanteren van conflicten elders in de wereld.

Ruim vijftig procent van de geweldloze interventies slaagt en ruim zestig procent van de militaire interventies mislukt.

Licht laten branden

Ralf Becker, de coördinator van het project *Sicherheit neu denken*, schetste in Amersfoort een vergelijking met de duurzaamheidsbeweging. Net als bij vrede en veiligheid kwam bij discussies over de uitstoot van CO2 en de gevaren van kernenergie altijd de reactie: “Ja, maar anders gaat het licht uit”.

De milieubeweging zocht daarop alternatieve energiebronnen om het licht toch te laten branden en begon zelf maar windmolens en

zonnepanelen te bouwen. Daar werd eerst smalend op gereageerd, maar door gewoon door te blijven bouwen werd het geboden alternatief steeds serieuzer genomen. Het alternatief was in 2011 zelfs zo volwassen geworden dat een CDU-regering na de kernramp van Fukushima het besluit nam alle Duitse kerncentrales te sluiten en op het alternatief over te gaan.

Succesvolle geweldloze interventies

Zo'n omslag moet, volgens Ralf Becker, ook mogelijk zijn op het gebied van veiligheid. Alternatieven voor militair ingrijpen zijn er al. Alleen moeten we die als vredesbeweging veel meer voor het voetlicht brengen en als volwaardig alternatief presenteren. Er zijn boekenkasten vol geschreven over het militaire falen en de successen van de geweldloze aanpak, zoals het uitgebreide overzicht *Why civil resistance works* van de Amerikaanse onderzoeksters Erica Chenoweth en Maria J. Stephan waaruit blijkt dat ruim vijftig procent van de geweldloze interventies slaagt en ruim zestig procent van de militaire interventies mislukt; dat in 43 procent van de gevallen van militaire interventie binnen tien jaar een burgeroorlog uitbreekt en dat slechts in vier procent van die gevallen een stabiele democratie wordt gevestigd tegenover 41 procent na een geweldloze aanpak. Breng die onderzoeken voor het voetlicht, zoals ook de klimaatbeweging zich van wetenschappelijke onderzoeksresultaten bedient!

Het boekje 'Veiligheid, hoe dan?' wordt aangeboden met rechts op de voorgrond op de rug gezien Ralf Becker

Onloochenbare feiten

In Duitsland is het initiatief van de Evangelische Landeskirche Baden inmiddels omarmd door dertig andere kerkelijke en vredesorganisaties, waaronder de twee grootste vredesbewegingen in Duitsland Pax Christi en DFG-VK, en in het hele land worden studiedagen belegd en lezingen gegeven bij lokale vredesgroepen en kerken. In de eerste twee jaar (tot de corona-uitbraak) zijn 180 bijeenkomsten in Duitsland gehouden met in totaal 6.300 deelnemers. Ook de jongere generatie raakt geïnteresseerd in het geschetste scenario. Maar er wordt eveneens met (hoge) militairen gesproken en met de leiding van de Duitse politieacademie die de feiten niet kunnen loochenen: "U heeft gelijk, maar toch ben ik het niet met u eens."

Aan de slag

De bijeenkomst in Amersfoort was belegd om ook als kerken en vredesbeweging in Nederland met *Sicherheit neu denken* (hier vertaald als *Veiligheid, hoe dan?*) aan de slag te gaan. Er waren twintig vertegenwoordigers aan-

wezig van verschillende kerkelijke en vredesorganisaties in de volgens de coronavoorschriften ingerichte kerkzaal terwijl een even groot aantal de bijeenkomst via de livestream volgde. De werkgroep Inclusieve Veiligheid had al enig voorwerk gedaan door de kortere versie (nog altijd veertig bladzijden) van het Duitse scenario in het Nederlands te vertalen, zodat na deze bijeenkomst ook direct met de campagne gestart kan worden.

Tijdens de bijeenkomst werden de eerste exemplaren overhandigd aan de aanwezige vertegenwoordigers van de organisaties die deze vertaling en uitgave alvast mogelijk hadden gemaakt,

namelijk die van *Pais, Eirene en Kerk en Vrede*.

Betrokkenheid en enthousiasme

Na deze overhandiging begon het interactieve deel van de bijeenkomst met workshoprondes over de verspreiding van het concept (in aansluiting bij reeds bestaande vragen en initiatieven), de verdere 'vertaling' (waarbij ook de toespitsing op de Nederlandse situatie), politieke lobby (hoe zorgen we dat het gedachtegoed ook daar landt) en internationale afstemming (met de Duitse initiatiefnemers, maar ook in oecumenische verbanden zoals de (Wereld)raad van Kerken).

Tijdens deze workshoprondes werd een groot aantal heel bruikbare ideeën geuit en bleek vooral de betrokkenheid van alle deelnemers en het enthousiasme dat de inleiding van Ralf Becker bij hen had wakker gemaakt en waarvan ook de inmiddels 96-jarige vredesveteraan Edy Korthals Altes getuigde. Hij durfde weliswaar de reis naar Amersfoort niet aan, maar liet wel een verklaring voorlezen waarin hij onder andere zei: "De trein naar het nieuwe denken over vrede en veiligheid is vertrokken. Daarbij zullen wij ongetwijfeld te maken krijgen met veel hindernissen en teleurstellingen. Deze kunnen wij echter overwinnen met visie en hoop."

Samenveilig.earth

De livestream-opname van de dag is nog terug te bekijken via de website [samenveilig.earth](https://www.samenveilig.earth). Daar is ook het boekje *Veiligheid, hoe dan?* te downloaden. Op de website verschijnt in november ook een uitgebreider verslag van deze bijeenkomst.

Bent u geïnteresseerd in het vervolg of heeft u voorstellen en suggesties? Daarvoor is ons e-mailadres info@samenvleilig.earth dag en nacht bereikbaar. Duitstalige informatie staat op www.sicherheitneudenken.de.

Solidariteit belangrijker dan volle kerken

Axel Wicke (Berlijn, 1972) is predikant van de protestantse wijkgemeente Den Haag-West

"Bij alle onderlinge verschillen beloven alle religies drie dingen: gemeenschap, een verklaring voor de complexiteit van de wereld en genezing in dit leven of in het hiernamaals. Daarom ligt het voor de hand dat crisistijden altijd religieuze ervaringen tot gevolg hebben," schrijft Axel Wicke. Maar uiteindelijk gaat het volgens hem niet om volle godshuizen, maar om compassie. "Praktische daden van solidariteit en mededogen zijn waardevoller dan lofzangen in een volle kerk."

De bijdrage van pandemieën aan de groei en de verspreiding van het christelijk geloof is niet te onderschatten. Het was namelijk uitzonderlijk, ja opzienbarend, hoe de vroege kerk op bijvoorbeeld de 'Pest van Cyprianus' in de derde eeuw reageerde. Met de woorden van de profeten en van Jezus in hun achterhoofd wisten vroege christenen namelijk dat mensen tijdens pandemieën niet enkel hun kwetsbaarheid en sterfelijkheid veel acuter voelen. Nee, ze zagen ook dat pandemieën de mogelijkheden om onvoorwaardelijke liefde te etaleren exponentieel vermenigvuldigen.

Daarom vroeg Cyprianus de gelovigen in Carthago destijds om solidariteit en mededogen met de lijdenden. Hij riep op om juist niet – zoals vele anderen – de stad uit te vluchten. Nee, christenen moesten de zieken en stervenden juist opzoeken, voor hen zorgen en hen verplegen. Met als resultaat dat de christelijke sterftecijfers beduidend lager waren dan gemiddeld, dat de slachtoffers in hun midden niet eenzaam en alleen moesten sterven én dat de christenen robuuste hoop hadden gevonden te midden van ziekte en dood. Meer nog, door

zo'n pandemie samen, voor elkaar en voor anderen zorgend te doorstaan, en door daarmee hun geloof handen en voeten te kunnen geven, kwamen ze er ook hechter en sterker uit dan dat ze erin waren gegaan.

Een hoger doel

In *De mortalitate*, Cyprianus' reflectie op de pas overwonnen

Sinds wanneer is cijfermatige effectiviteit de basis voor kerkelijk handelen? Ik verwacht meer van de kerk dan identiteit-bevestigend gedram.

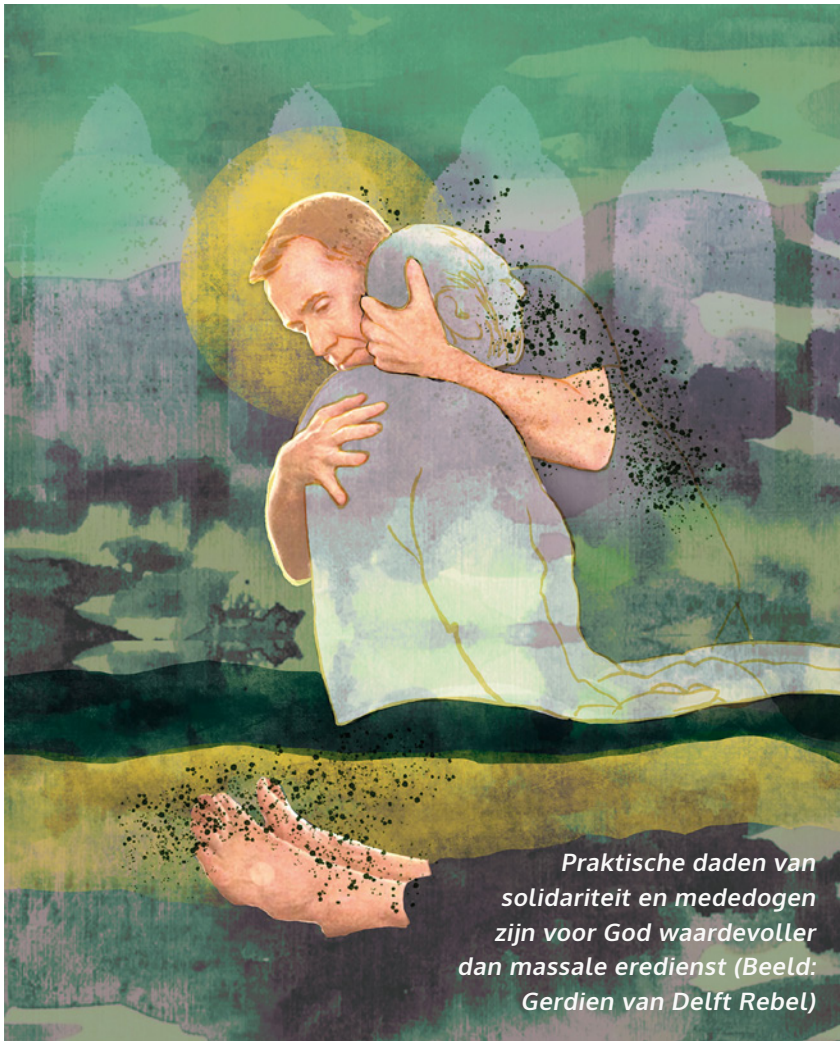
pandemie, stelt hij dat zo'n pestilentie, hoe verschrikkelijk hij ook mag zijn, een hoger doel dient: 'Hij stelt ons op de proef en onderzoekt de gerechtigheid van een ieder van ons mensen.' Hij schrijft dat zo'n pandemie ons in een van twee mogelijke toestanden kan aantreffen: of wij draaien om ons-

zelf, willen krampachtig vasthouden aan wat wij hebben en redden wat ons dierbaar is óf wij offeren onszelf voor anderen, voor onze naasten op.

Nu is mij dat laatste te zwart-wit, ik denk dat bijna iedereen in de grijstinten tussen die twee extremen zit – en dan elke dag in een andere tint grijs nog ook. En, uiteraard, de derde en de 21ste eeuw laten zich slecht met elkaar vergelijken. In Nederland hebben wij inmiddels godzijdank een hoog gespecialiseerde gezondheidszorg en hoeft zich de gemiddelde kerkganger gelukkig niet over haar aan Covid-19 stervende buurvrouw te ontfermen.

Oproep tot solidariteit

En toch vind ik, wat Cyprianus toen schreef, herkenbaar. Ook het coronavirus stelt ons op de proef en openbaart, een stukje tenminste, wie wij zijn en om wie wij (vooral) geven. Dat geldt voor iedereen die tijdens de lockdown zelfgekookte maaltijden aan eenzame ouderen in de risicogroep uitdeelde net zo als voor feestgangers op 'F*ck-Corona-Party's'. En Cyprianus' oproep tot solidariteit en mededogen met de lijdenden is volgens mij ook van toepassing op onze situatie vandaag, en zeker ook zeer inspirerend voor de vraag, hoe de kerken met de door de overheid aangescherpte maatregelen om moeten gaan. Natuurlijk, deze gelden vanwege de scheiding tussen kerk en staat niet voor de kerken, het bleef bij een advies, om ook de groeps grootte tijdens kerkdiensten substantieel te verkleinen. Toch hadden, wat mij

Praktische daden van solidariteit en mededogen zijn voor God waardevoller dan massale eredienst (Beeld: Gerdien van Delft Rebel)

Kerken hadden aan de wereld kunnen uitleggen dat alleen bidden in de stilte van ons huis Bijbelser is dan een massale eredienst en dat sowieso praktische daden van solidariteit en mededogen, daden van naastenliefde, voor God waardevoller zijn dan lofzangen in een volle kerk.

betreft, alle Nederlandse religieuze gemeenschappen, hooguit een halfuur nadat de persconferentie op 28 september was afgelopen, op vrijwillige basis unaniem moeten verklaren dat alle plaatselijke afdelingen zich voortaan, vanuit solidariteit met de zieken en rouwenden, met de zorgmedewerkers én met iedereen die zichzelf al maandenlang van alles onttrekt, ook aan de grens van dertig bezoekers gaan houden. Dan was kerken de zich voortslepende PR-ramp onder de noemer van Staphorst bespaard gebleven.

Voorspelbare PR-ramp

Het was zo ongeveer de meest voorspelbare PR-ramp van dit jaar voor de kerken, omdat niet alleen beelden, maar ook getal-

len meer zeggen dan duizend woorden en je sowieso direct hebt verloren als je eerst nog moet uitleggen dat het om reuze gebouwen gaat, de regels wel opgevolgd werden en toch maar heel weinig besmettingen in kerkdiensten hun oorsprong hebben. Sowieso weten wij al maanden, hoe weinig sluitend het Nederlandse bron- en contactonderzoek is en kan later onderzoek ook nog steeds op andere resultaten uitkomen. Maar nog veel fundamenteeler: sinds wanneer is cijfermatige effectiviteit de basis voor kerkelijk handelen?

Identiteit-bevestigend gedram

Ds. Arie Huijser verklaarde in een veel gedeelde en geciteerde preek blij te zijn dat relatief massale diensten onder inachtneming van de regels nog mogelijk zijn. Zo "kunnen wij naar de wereld nog laten zien dat Gods inzetten ons boven alles gaan". Ik verwacht echter meer van de kerk dan identiteit-bevestigend gedram, ik verwacht een uitleg wat deze 'inzettingen' concreet inhouden en hoe wij de geboden van barmhartigheid en mededogen, van solidariteit en naastenliefde juist tijdens deze Coronacrisis in woord en daad kunnen praktiseren. En juist die kans had kerken de vrijwillige, symbolische zelfbeperking op dertig bezoekers per dienst geboden. Zo hadden kerken aan de wereld kunnen uitleggen dat alleen bidden in de stilte van ons huis zelfs Bijbelser is dan een massale eredienst (Mattheus 6:6), dat bijeenkomsten van twee of drie mensen Bijbels gezien meer dan voldoende is (Mattheus 18:20) en dat sowieso praktische daden van solidariteit en mededogen, daden van naastenliefde, voor God waardevoller zijn dan lofzangen in een volle kerk (Amos 5:20-24; Jesaja 58:6-10, zie ook Mattheus 25:31-46).

Wapens voor Egypte roept vragen op

Margreet Hogeterp

Thales mag voor € 114 miljoen militaire commando-, controle- en communicatiesystemen (C3) en militaire radars leveren die in Duitsland in een fregat voor de Egyptische marine ingebouwd worden, zo besloot de regering afgelopen juli. Dit ondanks het feit dat Egypte is betrokken bij regionale oorlogen (Jemen, Libië) en een militair regime kent dat duizenden politieke gevangenen, een gemuilkorfde pers, onvrije verkiezingen, veelvuldige mensenrechtenschendingen en geweld tegen vluchtelingen op zijn geweten heeft.

Eind november 2018 stelde minister Kaag een zogenaamde 'presumption of denial' in tegen Egypte en de VAE, zoals die toen al tegen Saoedi-Arabië van kracht was.

Wapenexportvergunningen worden geweigerd, tenzij onomstotelijk vaststaat dat de te leveren goederen niet worden ingezet in de oorlog in Jemen. Bij Egypte ging het daarbij om deelname aan de maritieme blokkade van Jemen, die in naam bedoeld is om wapenleveringen aan de Houthi-opstandelingen tegen te houden, maar vooral humanitaire hulp belemmert. Ondanks wisselende berichten over het al dan niet voortduren van de Egyptische betrokkenheid hierbij, besloot de regering in augustus 2019 de 'presumption of denial' voor het land weer in te trekken.

Groot contract

Niet veel later, in november, tekende Thales een groot contract met het Duitse bedrijf Thyssenkrupp Marine Systems (TKMS). Onduidelijk bleef voor welke klant de levering bedoeld was, dit bleek dus Egypte te zijn. In de komende jaren zal TKMS nog vijf fregatten aan Egypte leveren, er is een reële kans dat Thales hierbij ook ingeschakeld zal worden. Thales verkocht tussen 2015 en 2019 al voor enkele tientallen miljoenen apparatuur voor door Frankrijk en de VS aan Egypte geleverde militaire schepen.

Zorgen over mensenrechten

De regering gaf een summiere toelichting op de exportvergunning, waarin werd gesteld dat de Egyptische marine niet actief betrokken is bij de oorlogen in Jemen en Libië. Aan andere factoren, zoals de mensenrechtensituatie in het land zelf, werd geen woord besteed. Stop Wapenhandel wees in

een reactie op de vele redenen om geen wapenexporten naar Egypte toe te staan: de juist groeiende bemoeienis met de oorlog in Libië, waaronder het dreigen met militair optreden, de repressie in eigen land, de onduidelijke rol bij de zeeblokkade van Jemen, het geweld van de Egyptische marine bij het tegenhouden van vluchtelingen en conflicten met buurlanden Turkije en Ethiopië. GroenLinks en de SP stelden Kamervragen waarin dezelfde punten aan de orde werden gesteld. De regering bleef in de beantwoording bij het standpunt dat de vergunningafgifte verantwoord is, ondanks zorgen over de mensenrechtensituatie en het dreigen met militair optreden in Libië.

Actievoeren in coronatijd

Actie voeren in tijden van corona is een lastige zaak, omdat publiek bijeen komen aan allerlei terechte beperkingen onderhevig is. Stop the War on Migrants en Stop Wapenhandel riepen op in de Vredesweek lokale acties te houden in de steden waar Thales Nederland een vestiging heeft. In Hengelo en Huizen hielden kleine groepen mensen een picketline tegen de wapenexport, wat tot diverse artikelen in de lokale en regionale pers leidde. In Eindhoven spraken lokale vredesactivisten politiek en publiek aan als onderdeel van een lopende campagne tegen wapenindustrie in de stad. Een geplande flyeractie in Amsterdam kon vanwege de aanscherping van de coronamaatregelen helaas niet doorgaan.

Meer informatie: 'backgrounder Grote Nederlandse wapendeal met Egypte', www.stopwapenhandel.org.

Waarachtig versus feitelijk accuraat

Margreet Hogeterp

Amerikaanse verkiezingen zijn kaskrakers. Elke vier jaar wordt een complete machine aangezwengeld. Amerika-experts en andere *talking heads* analyseren opgewonden wat er dit keer op het spel staat. Nieuwskoppen staan bol van taal die de spanning opvoert. Staten kunnen 'swingen', momenten zijn 'cruciaal', uitslagen zijn 'historisch'. Zoals journalist Michael Hobbes onlangs vrij treffend zei: "De 'verkiezingsnacht' is een uitvinding van de televisiewereld, niet van de democratie."

Het lijkt erop alsof de media na vier jaar Trump nog niets geleerd hebben. Ze werken nog steeds volgens een stramien dat evenwicht in de verslaggeving lijkt te beloven, maar in werkelijkheid het nieuws verdoezelt dat ze van de daken zouden moeten schreeuwen.

"De winstlogica is bij veel media veel belangrijker dan burgerzin", zegt de Amerikaans-Russische auteur Masha Gessen in een interview met *De Standaard*. "In het beste geval zijn journalisten bezig met de vraag: hoe gaan we die democratische catastrofe zo goed en objectief mogelijk verslaan? De vraag hoe we een verkiezingsramp gaan vermijden, is niet aan de orde."

En Rob Wijnberg schrijft in het online journalistieke platform *De Correspondent*: "Het probleem met nieuws is dat het vooral oog heeft voor wat er gebeurt en veel minder voor wat zich ontvouwt. Nieuws toont de wereld ten diepste als waanzin en willekeur, ongevoelig voor structuur en patroon. Nieuws is als een dagboek zonder geheugen of toekomstperspectief: het vertelt over vandaag, terwijl het gisteren alweer vergeten is en doet alsof morgen niet bestaat. Nieuws waarschuwt, waarschuwt, waarschuwt, maar vergeet onmiddellijk weer waarvoor – en leert zodoende niet van zijn eigen sirenes."

Neutraliteit veinzen

Volgens Wijnberg is het grootste mankement van

de hedendaagse media, of het nu om 'linkse' of 'rechtse' media gaat, dat ze teveel gefocust zijn op sensationele, uitzonderlijke, negatieve, recente gebeurtenissen.

Hij pleit daarom dan ook voor een fundamenteel andere vorm van journalistiek. Een vorm waarin waarin geen plaats is voor 'enerzijds-anderzijds' – het veinzen van 'neutraliteit' door de politiek voor te spiegelen als een conflict tussen twee gelijke partijen. Journalistiek waarin leugens niet eerst worden verspreid als 'citaat' om pas later ontkracht te worden in een factcheck.

Journalistiek waarin doelbewuste propaganda en misleiding niet langer 'persconferentie', 'briefing' of 'conventie' worden genoemd.

Vertroebelde waarheid

De Amerikaanse journalist schrijver Thom Rosenstiel maakt onderscheid tussen waarachtig verslag uitbrengen en een feitelijk accurate reportage. Iemand kan feitelijk juist geciteerd worden, maar dat betekent niet dat het citaat ook automatisch waar is. Als je neo-nazi's citeert die een heleboel dingen zeggen die technisch correct zijn (wat betekent dat ze het echt zeiden), maar een totale verdraaiing van de werkelijkheid zijn, dan zijn ze nauwkeurig geciteerd terwijl ze hun leugens vertellen. Met andere woorden een strikt feitelijke journalistiek kan de waarheid vertroebelen.

Rol voor mediagebruikers

Toch is er wel iets veranderd in de pers sinds Trump in 2016 aan de macht kwam. Er was nauwelijks aandacht voor de vermeende misstappen van Bidens zoon Hunter Biden in Oekraïne en Trumps verkiezingsbijeenkomsten werden nog maar zelden live uitgezonden. Of waren het vooral de kijkcijfers die kelderden, waardoor de pers zich genooddaakt voelde om het over een andere boeg te gooien? In dat geval is er een belangrijke rol weggelegd voor ons als mediagebruikers als het gaat om het hervormen van de pers.

Het lijkt erop alsof de media na vier jaar Trump nog niets geleerd hebben

Vredesnieuws

Verdrag verbod kernwapens creëert mondiale norm

De Wereldraad van Kerken (WCC) verwelkomt en viert de bekrachtiging door 50 staten van het Verdrag inzake het verbod op kernwapens (TPNW), dat voor het eerst streeft naar een alomvattend verbod op het ontwikkelen, testen, produceren en aanleggen van voorraden, stationering, overdracht, gebruik en dreiging met het gebruik van kernwapens, evenals verplichtingen voor slachtofferhulp en milieusanering.

"De 50ste ratificatie is een belangrijke mijlpaal op weg naar de totale eliminatie van kernwapens", legt Peter Prove, directeur van de Commissie van de Kerken voor Internationale Aangelegenheden, uit. "Het heeft nu de aanzet gegeven tot de periode van 90 dagen waarna het Verdrag van kracht wordt, wat betekent dat er een nieuwe normatieve norm in het internationaal recht is gecreëerd en – voor de staten die er partij bij zijn – het Verdrag nu is geïmplementeerd. "Critici van de TPNW – met name de regering van de negen landen die kernwapens blijven houden en ontwikkelen, en die van landen die denken te worden beschermd onder de 'paraplu' van nucleair bewapende staten – proberen de betekenis ervan te minimaliseren door te wijzen op het feit dat de staten die het verdrag hebben geratificeerd sowieso geen kernwapens hebben.

Maar hoewel de TPNW staten die

er geen partij bij zijn niet bindt, creëert het een nieuwe mondiale norm voor het afwijzen van kernwapens, die naar verwachting hun gedrag zal beïnvloeden en beperken. Zoals dr. Emily Welty, vice-moderator van de WCC's Commission of the Churches on International Affairs (CCIA) en ontwapening academicus en activist, uitlegt: "Een blik terug in de geschiedenis van andere verdragen, die wapens zoals clustermunities, chemische en biologische wapens en landmijnen hebben verboden, toont aan hoe een wettelijk verbod het gedrag van alle staten kan beïnvloeden."

Bron: WCC WEEKLY, 29-10-2020.

Oud-diplomaat op bres voor veiligheid

Oud-diplomaat Edy Korthals Altes is een groot actievoerder tegen het maken van nieuwe kernwapens. Tijdens de startbijeenkomst van de Werkgroep Inclusieve Veiligheid rondom het project 'Veiligheid, hoe dan?', liet Edy Korthals Altes (96) een boodschap voorlezen waarin hij onder andere stelde: "Wij leven nu in een absurde situatie, waarin juist toenemende militaire uitgaven onze veiligheid stelselmatig ondergraven. Nog nooit zijn de militaire uitgaven in onze wereld zo groot geweest als nu. Zij dragen bij aan een vernietigingspotentieel dat de mensheid en de aarde met gemak totaal kan vernietigen. Daarbij wordt nog steeds uitgegaan van de gedachte dat vrede en veiligheid alleen verzekerd kunnen worden door de voorbereiding op oorlog. In het

nucleaire tijdperk is dit niet alleen een volstrekt achterhaalde opvatting; deze is ook onverantwoord, omdat ons voortbestaan hierdoor direct bedreigd wordt." Op YouTube is een interview met deze betrokken en wijze oud-diplomaat te horen waarin hij zijn zorgen uitspreekt over de wederkomst van de wapenwedloop. U kunt het interview vinden door te zoeken op 'Edy Korthals Altes wederopkomst wapenwedloop'.

Meisjes, teken op tijd gewetensbezwaar aan

Erkend gewetensbezwaarde en burgerdienstplichtige Kees Nieuwerth heeft in *Trouw* (26 oktober 2020) gereageerd op het nieuws dat 17-jarige meisjes dit jaar voor het eerst bericht krijgen van het ministerie van Defensie dat ze zijn ingeschreven voor de militaire dienstplicht.

Nieuwerth schrijft in een ingezonden brief: 'De opkomstplicht is afgeschaft, maar in een crisissituatie kan de opgeschorte dienstplicht zomaar weer gelden. Het is voor meisjes én jongens met gewetensbezwaren tegen de militaire dienst, bijvoorbeeld op geloofsgronden, van groot belang te weten dat zij in reactie op die brief van Defensie schriftelijk moeten melden dat zij gewetensbezwaren aantekenen. Als de dienstplicht in een crisissituatie plots wordt ingevoegd, is dat te laat.'

Brandbrief kerken over kernwapens naar kabinet

In een verklaring, die ook aan het kabinet geadresseerd is, uit de Raad van Kerken zijn zorgen over de 'vergaande plannen tot 'modernisering' van de kernwapens tot

een investering van 1 triljoen dollar in de komende tien jaar (...). De Raad stelt enkele vragen aan de orde: beseft men wel dat een onbedoeld incident het aardse leven in één klap kan vernietigen? Kan het geld niet beter in het milieu geïnvesteerd worden? Ook herinnert het kerkenverband de regering aan de belofte om zich in te zetten 'voor een kernwapenvrije wereld', en plaatst het de oproep: 'Sla in de internationale politiek een vuist voor algehele kernontwapening. Onderteken het Verdrag voor een Verbod op Kernwapens.'

Bron: Kerkindenhaag.nl.

'Tweestrijd' thema Boekenweek 2021

Het thema van de Boekenweek 2021 is 'Tweestrijd' en Roxane van Iperen schrijft hiervoor het Boekenweekessay. Eerder is al bekendgemaakt dat Hanna Bervoets het Boekenweekgeschenk schrijft. De 86ste Boekenweek vindt plaats van zaterdag 6 maart tot en met zondag 14 maart 2021. Het essay is te koop voor € 3,75 bij de boekhandel.

Duitse Vredesprijs voor Amartya Sen

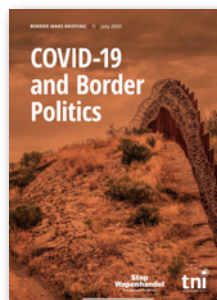
De *Friedenspreis des Deutschen Buchhandels 2020* is toegekend aan de Indiër Amartya Sen, professor Filosofie en Samenlevingswetenschappen aan Harvard in Cambridge. In het juryrapport wordt hij genoemd vanwege zijn uitwerkingen over globale gerechtigheid en zijn strijd tegen sociale ongelijkheid. Zijn belangrijkste werken zijn: *Gelijkheid? welke*

gelijkheid? (1979) en *Het idee van gerechtigheid* (2009). Beide titels zijn in het Duits vertaald en verkrijgbaar. Nederlandse vertalingen zijn: *Welzijn, vrijheid en maatschappelijke keuze* en *Vrijheid Is Vooruitgang*. Dat laatste werk is de eerste hedendaagse verhandeling over een wereldeconomie die economische vraagstukken combineert met menselijke waarden.

Corona en de vluchtelingen

De briefing 'COVID-19 and Border Politics' van Stop Wapenhandel en het Transnational Institute (TNI) bekijkt de gevolgen van de Covid-19-pandemie voor vluchtelingen en migranten, en de verwachte invloed ervan op de markt voor grensbewaking en -controle. Wat zijn de directe gevolgen voor migranten en vluchtelingen die al in kwetsbare situaties leven? Wat betekent het voor mensen die de internationale grenzen oversteken, asiel zoeken en de dodelijke en verraderlijke migratieroutes door regio's, continenten en zeeën bereizen? Hoe worden ze beïnvloed door reacties van regeringen op de uitbraak?

En hoe weten militaire en beveiligingsbedrijven hiervan te profiteren?

Power of the powerless

Ahimsa - Gandhi: The Power of the Powerless is de titel van een nieuwe documentaire over de ideeën van Gandhi. Uitgebracht ter gelegenheid van honderdvijftigste verjaardag van Gandhi, wil deze film ons in herinnering bren-

gen wat Gandhi ons leert over vrede en geweldloosheid.

De film spreekt tot het geweten van de mensheid wanneer die wereldwijd worstelt met hardnekkige problemen rondom ras. Wanneer samenlevingen worstelen om gemarginaliseerde en achtergestelde groepen menselijke waardigheid te geven en fundamentele mensenrechten te herstellen. De film brengt de impact van de Ghandi's boodschap van geweldloosheid wereldwijd naar voren: hoe deze Martin Luther King Jr., John Lewis, Barack Obama en de Civil Rights Movement in de Verenigde Staten inspireerde; de Solidariteitsbeweging in Polen, Nelson Mandela en de anti-apartheidsstrijd in Zuid-Afrika.

Sloop Palestijnse school

Een Europese delegatie heeft op 16 oktober de school in de Palestijnse bedoeïenengemeenschap Ras al-Tin bezocht, die gesloopt dreigt te worden door de Israëlische autoriteiten. De delegatie benadrukt het belang van de school voor de gemeenschap en veroordeelt het Israëlische sloopbeleid, dat zich ook uitstrekt tot door de EU gefinancierde gebouwen.

In het licht van de piek in het aantal vernielingen tussen maart en augustus herhaalt de EU haar oproep aan Israël om alle dergelijke vernielingen stop te zetten, inclusief die van door de EU gefinancierde gebouwen, met name gezien de humanitaire gevolgen van de huidige pandemie, aldus de Europese delegatie.

The Hate U Give

Margreet Hogeterp

In de rubriek *Talen naar vrede* wordt elke keer een film, gedicht of literaire roman geanalyseerd. De besproken werken sluiten aan bij oorlogs- en vredethematiek.

Hoofdpersonage Starr Carter leidt in *The Hate U Give* in feite een dubbelleven. Haar vader is een trotse Black Panther die in een typische zwarte buurt woont. Nu zijn buurtwinkel winstgevend genoeg is, heeft hij besloten om zijn dochter naar een chique privéschool te sturen, ver weg van slechte invloeden. Hier leert Starr hoe ze zich als blanke moet gedragen. Ze werkt hard, heeft een leuk blank vriendje en wordt volledige geaccepteerd door een groep witte vriendinnen. Ondertussen is ze steeds bezig met het onderdrukken van 'zwarte' maniertjes zoals zwarte straattaal, terwijl als ze naar feestjes in haar buurt van herkomst gaat, ze alle 'witte' zinnnetjes moet zien te vermijden.

Wanneer Starr na zo'n feestje met haar drugs dealende jeugdvriend Khalil, met wie ze als kind nog 'Harry Pottertje' speelde, terugrijdt naar huis, worden ze aangehouden door de politie. Een van de agenten ziet een borstel in het zijvakje van de auto aan voor een pistool en vuurt fatale kogels af. Vanaf dat moment staat Starrs wereld op z'n kop. Wat moet ze doen? Getuigen voor een grand jury? En alle publiciteit die dat genereert? Wil ze hier wel in meegezogen worden? Willen haar ouders dat wel die na problemen in het verleden alles netjes op de rit hebben? En dan de lokale drugsdealer voor wie Khalil werkte, en die Starr onder druk zet om niet met de politie te praten? Vragen die niet makkelijk te beantwoorden zijn. Waar houdt de cyclus van racisme, vijandschap en vergelding op?

Context

In de Verenigde Staten sterven jaarlijks zo'n duizend mensen door politiegeweld. Tussen 2014 en 2019 bestond 25 procent van de doden uit Afro-Amerikanen, terwijl zij slechts 13 procent van de bevolking uitmaken. Geweld tegen de zwarte bevolkingsgroep kent een lange voorgeschiedenis die z'n oorsprong vindt in het slavernijverleden. Hoewel racistische ideologieën, die Afro-Amerikanen als minderwaardig afschilderen, met de Burgerrechtenbeweging in de jaren zestig zowel wetenschappelijk als politiek werden afgewezen, zijn die ideeën nog verre van uitgeroeid.

Thematiek

Binnen het bredere thema van politiegeweld tegen zwarte mensen in Amerika speelt de vraag waar geweld en haat begint en hoe deze van generatie op generatie wordt doorgegeven. "Wat wij als kinderen meekrijgen bepaalt hoe we ons later gedragen", zegt Khalil tegen Starr wanneer ze na een feestje samen in de auto zitten. Met name aan het einde van de film, wanneer het kleine broertje van Starr met een geweer in z'n handen staat, wordt duidelijk hoe de haat en het geweld tegen anderen, waar met name zwarte kinderen van jongs af aan mee opgroeien, gevolgen heeft voor het gedrag wanneer deze kinderen volwassen worden.

De titel van de film is ontleend aan de tatoeage 'T-H-U-G-L-I-F-E' die op de buik van rapper Tupac stond. Het was een afkorting voor 'The Hate U Give Little Infants Fucks Everybody' ('De haat die we kleine kinderen meegeven verpest alles'). In een interview met *Cosmo* zei Angie Thomas, de schrijfster van het boek waar de film op gebaseerd is: "Wanneer ongewapende zwarte mensen hun leven verliezen, verpest de haat die ze hebben gekregen ons allemaal. We zien het in de vorm van woede en we zien het in de vorm van rellen."

'The Hate U Give', 2018. Regie: George Tillman. Met Amandla Stenberg, K.J. Apa en Regina Hall

Talen naar vrede

Politiegeweld tegen zwarte mensen is één van de thema's in 'The Hate U Give'

Agenda

13 december

Wereldlichtjesdag

Op Wereldlichtjesdag kan iedereen overleden kinderen eren en herinneren door een kaarsje te branden, te luisteren naar muziek, troostende woorden en gedichten. Een speciaal geschreven lied wordt op deze dag ten gehore gebracht. World Wide Candle Lighting is ontstaan in 1997 in Amerika, door The Compassionate Friends. Inmiddels worden er nu over de hele wereld op de tweede zondag van december om 19.00 uur lokale tijd kaarsen gebrand voor overleden kinderen. WereldLichtjesDag wordt elke 2e zondag in december gehouden. **Info:** www.wereldlichtjesdag.nl.

15 december

Naturalisatiedag

Op Naturalisatiedag vinden sinds 2005 naturalisatieceremonies plaats. De feestelijke dag wordt jaarlijks in Nederland op Koninkrijksdag gehouden. Mensen die in de loop van het jaar een naturalisatieceremonie hebben gehad, kunnen hiervoor uitgenodigd worden in hun gemeente. Iedereen die Nederlander wil worden moet bij de naturalisatieceremonie een verklaring van verbondenheid afleggen. Hiermee belooft diegene om de vrijheden en rechten die bij het Nederlanderschap horen te respecteren en de plichten te vervullen. Iedereen vanaf 16 jaar is verplicht de verklaring van verbondenheid af te leggen. De gemeente reikt een

bewijs van Nederlanderschap uit nadat men de verklaring van verbondenheid heeft afgelegd. Daarna is diegene formeel Nederlander.

17 december

Internationale Dag tegen Geweld tegen Sekswerkers

17 december is de 'Internationale Dag tegen Geweld tegen Sekswerkers' (International Day to End Violence Against Sex Workers). Wereldwijd proberen verschillende steden en sekswerkersorganisaties op deze dag het bewustzijn te vergroten over het geweld waarmee sekswerkers worden geconfronteerd. Sekswerkers zijn mensen die werkzaam zijn in de seksindustrie. Een sekswerker is lang niet altijd een prostitué(e) of escort-dame. Het kan ook iemand zijn die werkzaam is in de porno-industrie (voor/achter de camera) of een medewerker van een telefoonsekslijn, een sekswinkel, een seksclub of een sekssite.

18 december

Internationale Migrantendag (VN)

In 1990 ondertekende de VN de conventie voor de bescherming van de migrerende werknemers en hun gezinsleden. In 2000 riep de VN die dag uit tot Internationale dag van de Migrant. Migranten en hun gezinnen hebben het recht om met respect behandeld te worden.

31 januari 2021

Nationale Holocaust Herdenking

In 2005 riep Kofi Annan, toenmalig secretaris-generaal van de VN, de bevrijdingsdatum van Auschwitz uit tot een dag van herdenking. Wereldwijd worden de slachtoffers herdacht van de Holocaust en andere genociden zoals die in Cambodja, Rwanda, Srebrenica en Darfur. Auschwitz

is uitgegroeid tot universeel symbool voor de massavernietiging van onschuldige burgers. De Nationale Auschwitz Herdenking is uitgebreid met de Holocaust Memorial Day. Rondom deze dag organiseren vele organisaties activiteiten. Deze worden op de laatste zondag in januari afgesloten met de Holocaust Memorial Day/Nationale Auschwitz Herdenking.

9 februari 2021

Safer Internet Day

Safer Internet Day is een initiatief van de Europese Commissie en wordt gecoördineerd door Insafe: het Europese netwerk van Safer Internet Centres. In Nederland vormen ECP (waar de website Veiliginternetten.nl is ondergebracht), het Expertisebureau Online Kindermisbruik en Netwerk Mediawijsheid het Safer Internet Centre. Zij vragen in Nederland aandacht voor deze dag op de zevende dinsdag van het jaar. Het doel van de campagne is om met zoveel mogelijk mensen stil te staan bij een veilige online omgeving voor kinderen.

20 februari 2021

Dag van de Sociale Rechtvaardigheid (VN)

Door de Verenigde Naties is 20 februari uitgeroepen tot 'Werelddag voor Sociale Rechtvaardigheid' (World Day of Social Justice). Ingesteld in 2007 om wereldwijd gelijke kansen voor iedereen te bevorderen. Op deze dag probeert men het bewustzijn te vergroten rondom werkloosheid, sociale uitsluiting en armoede.

Kerstlied in oorlogstijd

De wereld juicht en buigt
voor machten die slechts breken.
Benauwdheid grijpt mij aan.
Het schandelijke spreken
van wie het kwaad voorstaan,
heeft mij niet overtuigd.

God, die het leven gaf,
mijn mond met adem vulde,
is mijn houvast, mijn schild.
Hoe ook de vijand brulde:
God heeft mijn angst gestild,
Hij daalde tot mij af!

De bomen klappen blij,
de heuvels en de velden
bejubelen het licht.
Een engel komt ons melden:
De redding is in zicht!
De nacht is nu voorbij!

Jochen Klepper (1903-1942)
Vertaling: Titia Lindeboom

*Uit: 'Het licht breekt door de wolken',
Uitgave Royal Jongbloed, Heerenveen, 2016*